

УДК 378.011.3-057.175:331.45

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/94-1-62>

Олександр НОВІКОВ,
 orcid.org/0009-0008-2008-9993
 аспірант кафедри професійної освіти
 Університету Григорія Сковороди в Переяславі
 (Переяслав, Київська область, Україна) novikov.a.a@ukr.net

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ПРАЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Проблема готовності до професійної діяльності майбутніх педагогів професійного навчання вимагає системного підходу, який передбачає поєднання технологічного, соціального, інклюзивного й організаційно-управлінського підходів до проектування безпечного освітнього середовища в умовах сучасних викликів. У процесі дослідження автор використовував такі загальні методи наукового пізнання, як логіка, порівняння, узагальнення та систематизація. Системний підхід було використано для визначення факторів осмислення проблеми на основі співпраці освітніх закладів, бізнесових структур, участі у проєктах тощо. Здійснено огляд останніх наукових публікацій, що висвітлюють проблеми безпеки в освіті в умовах цифровізації, соціальних трансформацій, пандемії та воєнних загроз. У статті визначено та охарактеризовано вимоги цифрового ринку праці до формування готовності до професійної діяльності в сучасних динамічних умовах і темпах технологічних змін усіх сфер суспільного життя.

Прослідковано як соціально-економічні та технологічні тенденції формують робоче місце майбутнього, можливості формування ризик орієнтованого мислення майбутніх педагогів професійного навчання засобами імітації виробничих ситуацій, ідентифікації проблем, прийняття управлінського рішення. Автором розроблена структурно-функціональна модель системи формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання (охорона праці) до професійної діяльності, яка ґрунтується на задіяних механізмах мотивації до професійної діяльності і забезпечується реалізацією змістовних компонентів готовності. Увага дослідника приділяється спектру визначених ним мотиваційних регуляторів системи формування готовності до професійної діяльності в галузі охорони праці результатом реалізації якої є сформовані когнітивні навички (аналітичне й системне мислення, інновації); навички самоуправління (самоусвідомлення, допитливість, стійкість, гнучкість); роботи з технологіями (технологічна грамотність) та навички роботи з людьми (комунікація, співпраця, емоційний інтелект). Формування цих навичок передбачає розробку й впровадження професійно-орієнтованих методик з використанням інноваційних технологій, які дозволяють подолати вузьку спеціалізацію фахівців охорони праці; активно використовувати цифрові інструменти при виборі стратегії управління ризиками.

Ключові слова: *готовність до професійної діяльності, цифровізація, системний підхід, ризик орієнтоване мислення, структурно-функціональна модель системи.*

Oleksandr NOVIKOV,
 orcid.org/0009-0008-2008-9993
 Postgraduate student at the Department of Professional Education
 Grigoriy Skovoroda University in Pereiaslav
 (Pereiaslav, Ukraine) novikov.a.a@ukr.net

A SYSTEMIC APPROACH TO FORMING READINESS FOR PROFESSIONAL ACTIVITY IN THE FIELD OF OCCUPATIONAL SAFETY OF FUTURE VOCATIONAL TEACHERS

The problem of readiness for professional activity of future teachers of vocational training requires a systemic approach, which involves a combination of technological, social, inclusive and organizational and managerial approaches to designing a safe educational environment in the face of modern challenges. In the research process, the author used such general methods of scientific knowledge as logic, comparison, generalization, and systematization. A systems approach was used to identify factors for understanding the problem based on cooperation between educational institutions, business structures, participation in projects, etc. A review of the latest scientific publications covering security issues in education in the context of digitalization, social transformations, pandemics, and military threats was conducted. The article identifies and characterizes the requirements of the digital labor market for the formation of readiness for professional activity in modern dynamic conditions and the pace of technological changes in all spheres of social life.

It is investigated how socio-economic and technological trends shape the workplace of the future, the possibilities of forming risk-oriented thinking of future vocational education teachers by means of simulating production situations, identifying

problems, and making managerial decisions. The author has developed a structural and functional model of the system for forming the readiness of future teachers of vocational training (occupational safety) for professional activity, which is based on the mechanisms of motivation for professional activity involved and is ensured by the implementation of the substantive components of readiness. The researcher's attention is paid to the spectrum of motivational regulators of the system of formation of readiness for professional activity in the field of labor protection, the result of the implementation of which is the formation of cognitive skills (analytical and systemic thinking, innovation); self-management skills (self-awareness, curiosity, resilience, flexibility); work with technologies (technological literacy) and skills of working with people (communication, cooperation, emotional intelligence). The formation of these skills involves the development and implementation of professionally oriented methods using innovative technologies that allow overcoming the narrow specialization of occupational health and safety specialists; actively using digital tools when choosing a risk management strategy.

Key words: *readiness for professional activity, digitalization, systemic approach, risk-oriented thinking, structural and functional model of the system.*

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Формування готовності до професійної діяльності проблема складна, вирішення якої потребує не лише наукового осмислення, а насамперед продуманих технологічних рішень, психологічної підтримки й управлінських практик. Зауважимо, що це комплексна якість особистості, яка в умовах динамічних викликів ринку праці потребує системного підходу. Саме при системному підході можливий розгляд формування готовності до професійної діяльності як багатовимірний феномен, що включає фізичний, психологічний, соціальний та інформаційний компоненти; синергетичному підході, що враховує взаємодію внутрішніх і зовнішніх чинників освітнього середовища; та аксіологічному підході, орієнтованому на цінності гуманізму, рівності й права кожного учасника освітнього процесу на захист.

Дослідження готовності пройшли шлях від розуміння її як ситуативного стану до визначення як цілісної, динамічної, багатокомпонентної якості особистості, що формується системою професійної підготовки. Зокрема Левицька Л. наголошує, що це «складне утворення, що визначається єдністю і взаємообумовленістю таких структурних компонентів: мотиваційного, пізнавального, суб'єктного» (Левицька, 2024: 53). Вчені трактують готовність як «інтегровану сукупність особистісних педагогічних і психологічних особистісних характеристик майбутнього фахівця, які забезпечують ефективне виконання ним функцій і обов'язків подальшої професійної діяльності» (Бирка&Сущенко, 2025: 9). Проаналізувавши наукові праці ми дійшли висновку, що готовність до професійної діяльності включає міждисциплінарні компетенції, які створюють умови для нової парадигми взаємодії між викладачами і студентами, що базується на системності знань і практичних навичок. Готовність до професійної діяльності в галузі охорони праці – це цілісна, динамічна, багатокомпонентна якість особистості фахівця, майбутнього педагога професійного навчання, що забезпечує його здатність і прагнення

ефективно, безпечно та проактивно виконувати професійні функції в умовах виробничих ризиків та постійних змін (Новгородська, 2024: 5).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розроблення наукового поля підготовки фахівців до організації інноваційної діяльності зробили ряд вітчизняних науковців (Білик Р., 2020: 115); (Петченко І. В., Майстренко В. В., 2023: 16–20); (Степура Т., Дідух Н., Дериколенко О. Р., 2024: 7–17); (Шароватова О. П., Резніченко Г. М., 2022: 136–140), які приділяють значну увагу розкриттю змісту та структури готовності майбутніх фахівців освітньої галузі до організації інноваційної діяльності; обґрунтують модель та організаційно-методичні засади підготовки фахівців до впровадження інновацій.

Мета статті полягає у окресленні проблемного поля системного підходу до формування готовності до професійної діяльності майбутніх педагогів професійного навчання в галузі охорони праці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема готовності майбутніх педагогів професійного навчання (охорона праці) до професійної діяльності потребує вивчення факторів, які впливають на цей процес ззовні (йдеться про нові критерії якості трудового життя; логіку виробничих процесів, щоб оцінювати реальні ризики тощо). Мова має йти про комплексні проблеми охорони праці, постійного навчання новим навичкам, посилення безпеки та соціального діалогу. Аналіз проблеми дозволив зробити висновки, що одним із проблемних аспектів є невідповідність системи освіти потребам ринку праці (Дюжикова, 2023: 120). Дослідники вважають, що це може бути пов'язано з тим, що програми вищої освіти не формують у студентів навичок, необхідних для сучасного ринку праці. Мова йде про розвиток цифрових технологій, які ставлять нові вимоги до людського капіталу та стимулюють попит на цифрові навички працівників (Digital skills critical for jobs and social inclusion. UNESCO, 2024).

Сьогодні цифрові трансформації розглядаються як джерело можливостей для створення

умов для відновлення людського потенціалу і підвищення безпеки ринку праці в умовах повоєнного відновлення.

За прогнозами, відбудеться не стільки загальне скорочення робочих місць, скільки їх перерозподіл у за сферами діяльності. Цифрові розриви ринку праці ідентифікуються як розриви між попитом та пропозицією працівників з цифровими навичками, а також відгуком інститутів на ці розбіжності (Степура&Дідух та ін., 2024: 7–17). За прогнозами Всесвітнього економічного форуму, який проводить щорічне дослідження «Майбутнє праці» (The Future of Jobs Report, 2023), до 2027 року близько 75% компаній планують впроваджувати такі нові технології, як великі дані, хмарні обчислення та штучний інтелект. Очікується, що до 2027 року зміниться близько 23% робочих місць, при цьому буде створено 69 мільйонів нових робочих місць та скорочено 83 мільйони.

Вчені стверджують, що впровадження технологій та розширення доступу до цифрових технологій також створить чисте зростання робочих місць, але з більшою компенсацією втрат; повільніше економічне зростання, дефіцит поставок та інфляція становлять найбільші ризики для робочих місць (Новікова&Залознова, 2023: 410). Найшвидше зростають професії, пов'язані зі штучним інтелектом та машинним навчанням, спеціалістами зі сталого розвитку, аналітиками бізнес-аналітики та спеціалістами з інформаційної безпеки; найбільше абсолютне зростання очікується в освіті, сільському господарстві та цифровій комерції. Навчання працівників використанню штучного інтелекту та великих даних буде пріоритетом 42% опитаних компаній протягом наступних п'яти років, поступаючись за важливістю аналітичному мисленню (48%) та креативному мисленню (43%).

Аналіз проблеми показав, що дослідження готовності пройшли шлях від розуміння її як ситуативного стану до визначення як цілісної, динамічної, багатокомпонентної якості особистості, що форму-

ється системою професійної підготовки. Особливо гостро формування готовності до професійної діяльності в галузі охорони праці набуває в умовах цифрового освітнього середовища, оскільки технологічні засади цифровізації професійної освіти досліджені недостатньо, ще не вивчена досконало роль цифрових інструментів у сфері охорони праці.

Поняття «готовність майбутнього фахівця» є універсальним психолого-педагогічним конструктом, яке «відтворює інтегровану сукупність особистісних педагогічних (знання, уміння, мінімальний досвід у подальшій діяльності) і психологічних (здібності, ціннісні орієнтації, професійно значущі інтелектуальні, особистісні та вольові якості, емоційний інтелект, позитивне ставлення до майбутньої професії тощо) особистісних характеристик майбутнього фахівця, які забезпечують ефективне виконання ним функцій і обов'язків подальшої професійної діяльності» (European Skills Agenda, 2023).

Даний конструкт включає педагогічні структурні компоненти (складові) – когнітивний та праксеологічний; психологічні структурні компоненти (складові) – аксіологічний, особистісний, емоційний, вольовий та рефлексивний.

Зауважимо, що сьогодні формування професійного досвіду як складової готовності відбувається в умовах змішаного навчання, з використанням цифрових інструментів у сфері охорони праці (віртуальна реальність для навчання у контексті безпеки). Формування стратегії безпеки праці в умовах цифровізації базується на поєднанні потенціалу усталених технологій та інноваційних підходів до підготовки майбутніх педагогів професійного навчання, визначенні трансформаційного потенціалу контенту (цифрового в першу чергу).

Впровадження вищезазначених технологій передбачає організацію навчального процесу, що забезпечує перехід від знань до готовності діяти, ретельного відбору прийомів і способів запобігання різним небезпекам.

Рис. 1. Інноваційні технології підготовки майбутніх педагогів професійного навчання

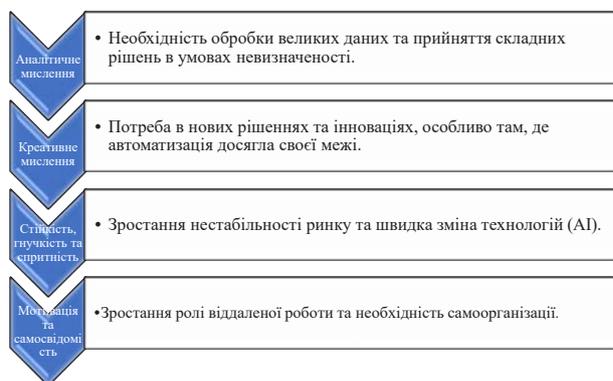

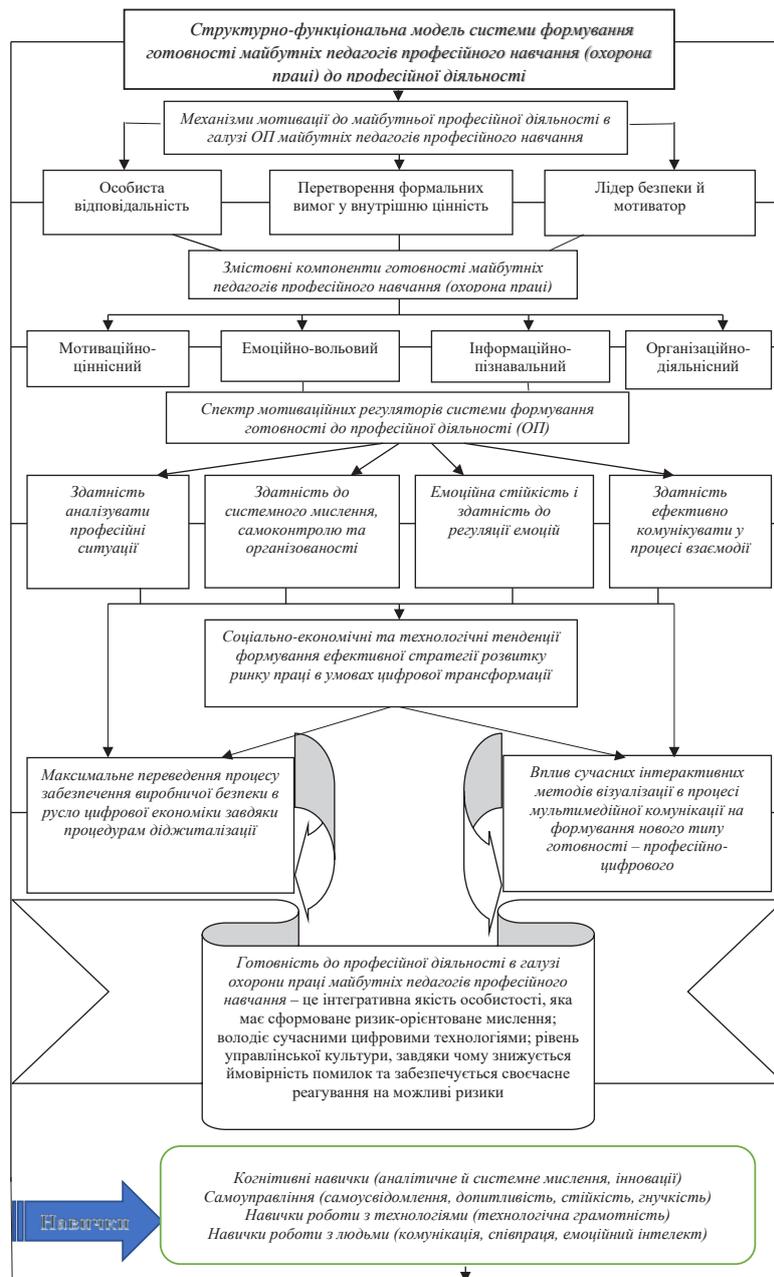
Рис. 2. Когнітивні навички фахівців

Аналіз системи підготовки майбутніх інженерів з охорони праці, майбутніх педагогів професійного навчання (охорона праці) доводить актуальність віртуальної реальності для навчання у контексті безпеки, що передбачає перетворення формальних вимог у внутрішню цінність особистості (йдеться про здатність приймати стратегічні рішення в умовах обмежених ресурсів; ставити мету й обирати способи її досягнення; сформованість ризикорієнтованого мислення фахівця; здатність аналізувати професійні ситуації; здатність до системного мислення, самоконтролю та органі-

зованості; емоційна стійкість і здатність до регуляції емоцій: здатність ефективно комунікувати у процесі взаємодії).

Згідно з останніми звітами ВЕФ, у період до 2027 року найбільше зростання очікується саме в когнітивних навичках.

Цей інклюзивний підхід визнає, що технологічна поява відбувається через різні шляхи – чи то через новаторські відкриття, чи то через застосування існуючих технологій для вирішення різних проблем у способи, які можуть створити значний новий вплив.

Рис. 3. Структурно-функціональна модель системи формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання (охорона праці) до професійної діяльності (авторська розробка)

Таксономія навичок, визначена Всесвітнім економічним форумом (ВЕФ) у рамках звітів про майбутнє робочих місць (Future of Jobs Reports, 2023), є ключовим інструментом для розуміння того, які компетенції будуть найбільш затребувані на глобальному ринку праці у найближчі роки (особливо до 2027 року). ВЕФ поділяє ці навички на кілька широких категорій, акцентуючи на необхідності розвитку як когнітивних, так і соціальних

та технологічних компетенцій (The Future of Jobs Report, 2023).

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Умови цифрової трансформації суспільства потребують визначення прогалів, пошук шляхів мінімізації та додаткового дослідження проблеми формування професійно-цифрового типу готовності майбутніх педагогів професійного навчання до професійної діяльності у галузі охорони праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бирка М.Ф., Сущенко А.В. Психолого-педагогічний конструкт «готовність майбутнього фахівця»: сутність та універсальна структура. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2025. № 99. С. 8–15. <https://doi.org/10.32782/1992-5786.2025.99.1>
2. Білик Р. Розробка та теоретичне обґрунтування системи професійної підготовки майбутніх фахівців з охорони праці. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 9 (103). С. 110–120. DOI 10.24139/2312-5993/2020.09/110-120
3. Дюжикова Т., Ніколаєва Ю., Дюжикова Ю. Особливості навчання здобувачів охорони праці в умовах дистанційної освіти. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. 2023. № 2(31). С. 119–125. <https://doi.org/10.33842/22195203-2024-02-15-2-31-119-125>
4. Левицька Л. Педагогічні умови формування готовності майбутніх педагогів до професійно-педагогічної діяльності. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2024. С. 48–54. DOI: <https://doi.org/10.17721/2415-3699.2024.20.08>
5. Новгородська Ю.Г. Готовність до інноваційної освітньої діяльності як важлива професійна якість сучасного педагога. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: педагогіка та психологія*. 2024. (4). <https://doi.org/10.54929/2786-9199-2024-4-09-03>
6. Петченко І.В., Майстренко В.В. Особливості впровадження ризик-орієнтованого підходу в систему управління охорони праці в Україні. *Проблеми охорони праці в Україні*. 2023. 39(1–2), 16–20. DOI: 10.36804/npdipbor.39-1-2.2023.16-20
7. Степура Т., Дідух Н., Дериколєнко О., & Дегтярьова І. Цифрові розриви ринку праці в умовах індустріальних змін і цифровізації. *Mechanism of an Economic Regulation*. 2024. (2 (104)), 7–17. <https://doi.org/10.32782/mer.2024.104.01>
8. Шароватова О.П., Резніченко Г.М. Особливості викладання освітнього компонента «Охорона праці в галузі» для здобувачів вищої освіти НУЦЗ України. *Сучасні підходи до охорони праці в закладах професійної освіти: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН УКРАЇНИ. 2022. С. 136–140. <http://repositc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/16755> (дата звернення 20.10.2025)
9. Digital skills critical for jobs and social inclusion. UNESCO. URL:<https://www.unesco.org/en/articles/digital-skills-critical-jobs-and-social-inclusion> (дата звернення 01.10.2025)
10. European Skills Agenda. European Commission. Employment, Social Affairs & Inclusion. URL:<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1223&langId=en> (дата звернення 01.11.2025)
11. Novikova O., Zaloznova Y., & Azmuk N. (2023). Human Capital Recovery In Ukraine in the Post-War Period Using the Advantages of Digitalization. *Journal of European Economy*. 21(4), 399–419. DOI: <https://doi.org/10.35774/jee2022.04.399>
12. The Future of Jobs Report 2023. World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2023/> (дата звернення 01.12.2025)

REFERENCES

1. Byrka, M.F., Sushchenko, A.V. (2025). Psykholoho-pedahohichnyy konstrukt «hotovnist maybutnoho fakhivtsya»: sutnist ta universalna struktura [Psykholoho-pedahohichnyi konstrukt «hotovnist maibutnoho fakhivtsia»: sutnist ta universalna struktura]. *Pedahohika formuvannya tvorchoyi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitniy shkolakh*. № 99. S. 8–15. <https://doi.org/10.32782/1992-5786.2025.99.1> [in Ukrainian]
2. Bilyk, R. (2020). Rozrobka ta teoretychne obhruntuvannya systemy profesiynoi pidhotovky maybutnikh fakhivtsiv z okhorony pratsi [Rozrobka ta teoretychne obhruntuvannya systemy profesiynoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv z okhorony pratsi]. *Pedahohichni nauky: teoriya, istoriya, innovatsiyni tekhnolohiyi*. № 9 (103). S. 110–120. DOI 10.24139/2312-5993/2020.09/110-120 [in Ukrainian]
3. Dyuzhykova, T., Nikolayeva, Yu., Dyuzhykova, Yu. (2023). Osoblyvosti navchannya zdobuvachiv okhorony pratsi v umovakh dystantsiynoi osvity [Osoblyvosti navchannya zdobuvachiv okhorony pratsi v umovakh dystantsiynoi osvity]. *Naukovyy vynyk Melitopolskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu*. 2023. № 2(31). S. 119–125. <https://doi.org/10.33842/22195203-2024-02-15-2-31-119-125> [in Ukrainian]
4. Levytska, L. (2024). Pedahohichni umovy formuvannya hotovnosti maybutnikh pedahohiv do profesiyno-pedahohichnoi diialnosti [Pedahohichni umovy formuvannya hotovnosti maibutnikh pedahohiv do profesiyno-pedahohichnoi diialnosti]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*. 48. DOI: <https://doi.org/10.17721/2415-3699.2024.20.08> [in Ukrainian]

5. Novhorodska, Yu.H. (2024). Hotovnist do innovatsiynoyi osvitoyni diyalnosti yak vazhlyva profesiyna yakist suchasnoho pedahoha [Hotovnist do innovatsiynoi osvitoyni diyalnosti yak vazhlyva profesiina yakist suchasnoho pedahoha]. *Problemy suchasnykh transformatsiy. Seriya: pedahohika ta psykholohiya*. (4). <https://doi.org/10.54929/2786-9199-2024-4-09-03> [in Ukrainian]
6. Petchenko, I.V., Maystrenko, V.V. (2023). Osoblyvosti vprovadzhennya ryzyk-oriientovanoho pidkhodu v systemu upravlinnya okhorony pratsi v Ukraini [Osoblyvosti vprovadzhennia ryzyk-oriientovanoho pidkhodu v systemu upravlinnia okhorony pratsi v Ukraini]. *Problemy okhorony pratsi v Ukraini*. 39(1–2), 16–20. DOI: 10.36804/nndipbop.39-1-2.2023.16-20 [in Ukrainian]
7. Stepura, T., Didukh, N., Derykolenko, O., & Dehtyarova, I. (2024). Tsyfrovi rozryvy rynku pratsi v umovakh industrialnykh zmin i tsyfrovizatsiyi [Tsyfrovi rozryvy rynku pratsi v umovakh industrialnykh zmin i tsyfrovizatsiyi]. *Mechanism of an Economic Regulation*. (2 (104), 7–17. <https://doi.org/10.32782/mer.2024.104.01> [in Ukrainian]
8. Sharovatova, O.P., Reznichenko, H.M. (2022). Osoblyvosti vykladannya osvitnoho komponenta «Okhorona pratsi v haluzi» dlya zdobuvachiv vyshchoi osvity NUTsZ Ukrainy [Osoblyvosti vykladannia osvitnoho komponenta «Okhorona pratsi v haluzi» dlya zdobuvachiv vyshchoi osvity NUTsZ Ukrainy]. Suchasni pidkhody do okhorony pratsi v zakladakh profesiynoyi osvity: Materialy Vseukrayinskoyi naukovy-praktychnoyi internet-konferentsiyi. Bila Tserkva: BINPO DZVO «UMO» NAPN UKRAYINY. S. 136–140. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/16755> [in Ukrainian] (date of application 10/20/2025)
9. Digital skills critical for jobs and social inclusion. UNESCO. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/digital-skills-critical-jobs-and-social-inclusion>
10. European Skills Agenda. European Commission. Employment, Social Affairs & Inclusion. URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1223&langId=en>
11. Novikova, O., Zaloznova, Y., & Azmuk, N. (2023). Human Capital Recovery in Ukraine in the Post-War Period Using the Advantages of Digitalization. *Journal of European Economy*. 21(4), 399–419. DOI: <https://doi.org/10.35774/jee2022.04.399>
12. The Future of Jobs Report 2023. World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2023/>

Дата першого надходження рукопису до видання: 20.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 19.12.2025

Дата публікації: 31.12.2025